[bez názvu]
Petr Rezek
◆ bytový seminář, česky, vznik: 25. 4. 1988
◆ private seminar, Czech, origin: 25. 4. 1988

[bez názvu] [1988]
[strojový, neredigovaný přepis – model Gemini 3 (flash/pro) – únor 2026]
--- (1988-04-25 Petr Rezek (1)_037Sez a_cleaned.flac) ---
Jiný hlas: Drazí přátelé, připravil jsem si výklad o obscénnosti, a to obscénnosti otázky. Snad by mohl být také ten výklad pochopen jako odpověď na otázku, jak se zachovat před filosofem, pokud tento klade otázky. Prameny vám řeknu až na konci, z čeho jsem čerpal. Budu to tak spíš napřeskáčku používat, co jsem přinesl. Nebudou to nějaké mé vlastní myšlenky, spíš to sestavení je ode mě jen a…
Takže se ten výklad dá také chápat jako že navazuje na jakýsi poslední můj, ovšem před delší dobou tady, ve kterém se tenhleten problém obscénní otázky, už ovšem ne pod tím názvem, objevil. A sice jsem se snažil analyzovat takovou hypotetickou situaci: Achilles vyslýchaný Sokratem. Dovedli jsme si tehdy představit, jak by takový rozhovor patrně dopadl. Achillovi by bylo ukázáno, že neví, co je statečnost, neví, co je dobro, neví, co je zdatnost a tak dále.
Je otázka, použiji toto slovo, zda taková situace vyslýchaného Achilla je něčím přiměřeným, nebo zda je právě něčím, co vyjadřuje to slovo obscénní, totiž něčím necudným, oplzlým, asi bychom spíše řekli nestydatým. Tedy, kde jsou meze otázky, kdy se otázka stává obscénní a jak souvisí se sokratovskou otázkou, to bych vám chtěl podle jakýchsi pramenů a výkladů dnes předložit k úvaze.
Pokud se někdo začne zajímat, co to je otázka, tak brzy zjistí, že všechny možné příručky jako klasické místo, kde otázka figuruje, uvádějí dialog *Menón*. Hodinu geometrie, kterou jsme také kdysi tady společně probírali. A já se k tomu textu opět vrátím, protože na něm obscénnost Sokratovy otázky lze demonstrovat.
Ale nejprve vám přečtu, jak to v těch příručkách líčí. Když chtějí vyložit, co je otázka, tak pochopitelně mluví o všem možném, ale vždycky se dostanou k tomu klasickému místu, kterým je Platónův *Menón*, kde Sokrates nevědoucího otroka přivede majeutickým tázáním – tak prosím tázáním, nikoliv obscénním, ale majeutickým – k nalezení odpovědi na geometrickou otázku. Později se takto získané vědění, podobné vzpomínce, nazývá poznání *a priori*, tvrdí jeden autor. To je názor z takové novější příručky, ale nejinak to popíše ve svém úvodu František Novotný k dialogu *Menón*.
Všimněme si zrovna, jak si tu celou scénu a pak si všimneme jen některých těch otázek. Sokrates teda na námitku, že není možno zkoumat to, co neznáme, odpoví nebo vyvrací tu námitku mýtem o převtělování duše, z něhož vyvozuje poznatek, že všechno učení je vzpomínání, a dokazuje tento poznatek metodicky provedeným pokusem na myšlení nevzdělaného otroka, v kterém otázkami – ten metodický postup jsou tedy otázky – v kterém otázkami objeví znalost geometrické věty Pythagorovy. No a pak ještě se doplní, že z úvahy, duše i v tomto jednom pozemském životě i mimo něj nosí sebou své vědění, vychází důsledek, že je nesmrtelná, a tak dále.
No, tak tedy máme tady dva příklady popisu vzdáleného od sebe padesát let, které se shodují v tom, že otázkami, tázáním, jakýmsi metodickým postupem – místo slova metodický používá ten autor majeutický – totiž postupem, který odkryje to, co se skrývá v duši, aniž ta duše neví, že něco takového v sobě obsahuje.
Jestli si vzpomínáte, před těmi několika lety jsem se tady pokoušel propagovat výklady, které tvrdily pravý opak těchto dvou shrnutí, co jsem tady přečetl. Totiž a jejich přibývá, přibývá výkladů, které nechtějí tu teorii vzpomínky chápat doslova, tedy vědění pojímat jako cosi v duši již se nacházejícího, co je pouze odkryto. Tyhlety některé z těchhle výkladů jsem tady před delší dobou tedy reprodukoval. No, máte je tedy uložené ve své duši a já bych teď mohl otázkami, nějakým metodickým postupem, vám to dokázat, ale to už je právě ta situace, že to bych nejdřív musel sám vědět, si dosti přesně ten výklad pamatovat, abych se vás mohl šikovně ptát.
No a uvidíte, že tohle je hned ten problém nebo ten metodický problém té situace. No, já totiž nebudu opakovat tyhlety méně konvenční výklady. Ty chápou tu hodinu geometrie, kdy tedy ten otrok tu takzvaně Pythagorovu větu objeví a v rámci toho se objeví tahle ta také ta, teda objeví nebo je vyložena ta teorie vzpomínky, tak nechápou tu teorii vzpomínky jako názor Sokratův nebo Platónův, nýbrž jako

takový podstrčený příklad, kterého se má chytit…
Hejdánek: Menon, aby podle toho, jak se k němu zachová, ukázal, prozradil, jak rozumí tomu, co je vědění.
To by vyžadovalo zase nějakých deset minut, čtvrthodinu, možná déle, abychom tohle podrobněji vyložili. Jednou větou řečeno, lze si všimnout z různých drobných – většinou se toho interpreti nevšímají – z drobných zmínek, drobných větiček, jako třeba: „to bych neřekl“, můžeme si je pak eventuálně ukázat. Lze uvidět, jak sám Sokrates se distancuje od tohoto mýtického výkladu.
A to jednak a zadruhé, ta teorie vzpomínky implikuje, že vědění je něco, co se dá pochopit podle modelu smyslového poznání: že se poznává naráz, a jakmile bylo něco spatřeno, tak je to zase vzpomenuto; bylo to spatřeno duchovním zrakem předtím, než duše vstoupila do těla.
Asi ne zcela dostatečně, ale naznačuji vám, že jsou tedy dva takové přístupy v zásadě k tomu *Menonovi*, přičemž oba ty přístupy budou zdůrazňovat, že je důležitá otázka v té hodině geometrie. Ten otrok nic nezná, on se ho vyptává, on ho nepoučuje, tam uvidíme – kousek z toho přečtu – on dokazuje na tom otrokovi *Menonovi*, že lze to, co je ta výchozí otázka: když něco neznáme, tak jak to můžeme hledat? Můžeme to hledat, protože to je v té duši ukryto, a já ti to teď předvedu na tom otrokovi, který se nikdy geometrii neučil.
Tyto dva přístupy tedy uznávají vůdčí úlohu tohoto metodického postupu otázky a oba dva – jeden nazývejme tradičním, klasickým, který se domnívá, že se Sokrates a Platon domnívali, že vědění je vzpomínání na to, co duše spatřila v životě před vtělením. Ten druhý, ty novější, modernější způsoby, méně konvenční, nechtějí vědění chápat podle modelu smyslového vnímání, že je to něco, co bylo spatřeno naráz, nýbrž že ta hodina geometrie se má pochopit jako předvedení počátku nebo východiska, kdy z nulového východiska počíná budovat a rozvíjet vědění a poznání.
Já eventuálně, až to budu *resumovat*, tak třeba nějaký citát ten druhý přístup, ten méně konvenční, ještě charakterizuje. Oba dva se budou lišit v pojetí, komu patří ta teorie vzpomínky, co to je vědění a co se vlastně v té hodině geometrie odehrává. Otázka je základní. To je klasické místo, na němž se shodnou všichni, kde vidíme, co to znamená tázání.
Naproti tomu se teď pokusíme ukázat, že ta hodina geometrie je takovou poněkud obscénní záležitostí. Co to je ta nestydatost, ta obscénnost, co tím slovem máme mínit? Nejlépe asi popsat, co to je obscénní situace. V té se totiž někdo chová obscénně nebo něco obscénního nastává a někdo je tou obscénností dotčen, je zahanben. To znamená, že vzniká situace, která není oboustranná. Jeden je odhalován a druhý ho odhaluje, jeden je dotazován a druhý se táže. Autor, z kterého vycházím, tvrdí, že každá otázka je obscénní. Nelze tu obscénnost charakterizovat tolik obsahem, jako bychom řekli, které intimní sféry jsou dotčeny a odhalovány, nýbrž spíše musíme od toho obsahu odhlédnout či ho rozšířit v tom smyslu, že vlastně pro obscénní odkrývání a odhalování může cokoli, co patří k osobě vnitřně a je odhalováno navenek, tak se stává součástí nebo předmětem obscénního postupu. To znamená, není důležité, co to je, ale ten způsob toho nečekaného, nepředvídaného, nenadálého odhalení a odkrytí toho, co mělo zůstat uvnitř či skryto, mělo zůstat soukromým či osobním.
Tudíž potom, je-li splněna podmínka nečekaného, nechtěného odkrytí vnitřního, soukromého a tak dále, tak se cokoli může stát předmětem obscénního nájezdu. A dokonce i *Pythagorova věta* – ona sama ne, ta pak vyjde na konci. Tolik k tomu slovu obscénní.
Nyní se podívejme na náš první příklad. Budu mít pak ještě jeden z toho Sokrata a pak to uzavřu. Budeme teď postupovat možná ne jako odborníci ve *filosofii*, ale pokusíme se sledovat, jak se Sokrates táže. Tím už jsme ovšem u problému, u něhož bychom pak měli ty úvahy ukončit. Co to budeme dělat, když budeme to klasické místo posuzovat z mimofilosofického hlediska? Co to vlastně budeme dělat? Já to obrátím v otázku, jestli to není druhá stránka toho výchozího problému: Achilles vyslýchaný Sokratem. Když buďto přistoupíme na hypotetické otázky kladené Achillovi ohledně statečnosti a tak dále, nebo se zarazíme a budeme se dívat na to, co se tam vlastně odehrává, jestli ty otázky, to vyslýchání Achilla, je v pořádku, jestli není obscénní. Možná že tato otázka po obscénnosti bude důležitější než definice

zdatnosti nebo…
Ještě pak vám předestřu názor, který v samotném tázání vidím jako nejpodstatnější jádro sokratovské a vůbec filosofické existence. Ale to bych právě chtěl trošičku zproblematizovat.
Nejprve vás upozorním na některá místa z hodiny geometrie. Především je tady to, co jsme dříve četli a usmívali jsme se, jak je *Meno* zesměšněn a popisuje Sokrata jako nepříjemného tazatele. Tak to teď můžeme přečíst jako charakteristiku obscénní situace toho, kdo je odhalen. Je to známé místo: „Sokrate, slyšel jsem ještě dříve, než jsem se s tebou setkal, že ty neděláš nic jiného, nežli že sám jsi v nejistotě a způsobuješ, že i ostatní jsou v nejistotě. Také i nyní, jak se mi zdá, na mne působíš čáry, kouzly a přímo zaříkáváním, že jsem naplněn nejistotou. A zdá se mi, má-li se udělat nějaký vtip nebo to říci vtipně, že jsi docela velmi podoben i zevnějškem i ostatními vlastnostmi tomu širokému rejnoku mořskému. Neboť ten způsobuje strnutí tomu, kdo se k němu přibližuje a dotýká se ho. Také ty, zdá se mi, jsi nyní udělal něco takového mně, neboť já jsem doopravdy strnulý na duši i ústy a nevím, co bych ti odpověděl. A přece jsem již tisíckrát promluvil velmi dlouhé řeči o zdatnosti před mnohými posluchači a zcela dobře, jak se alespoň mně zdálo. Avšak nyní vůbec nemohu ani říci, co zdatnost je. A zdá se mi, že máš dobře, že odtud ani neodplouváš ani neodcházíš na cesty, neboť kdybys dělal takové věci jako cizinec v jiné obci, brzy bys byl odveden do vězení jakožto čaroděj.“
To je charakteristika, kterou možná můžeme číst také s jiným předznamenáním, než jsme ji četli dosud. Ovšem chceme hlavně ty otázky. Nebudu to probírat celé, ale všimli jste si jistě již dříve, že jsou ty otázky – my bychom třeba řekli na první pohled – sugestivně kladené. Možná že to je ještě slabé, když řekneme sugestivní. Vezměte si třeba začátek zavolání otroka: „Zavolej z těch četných svých průvodců jednoho, kterého chceš, abych ti to na něm ukázal.“ Na co ukázal? Že si totiž vzpomene na to, co neví. Tak jednoho vezmou, důležité je, aby mluvil řecky: „Narodil se u mne, mluví řecky.“ „Dávej tedy pozor, co se ti bude zdát, zda si vzpomíná, či že se ode mne učí.“ No a teď se zastavme u první otázky: „Řekni mi, hochu, poznáváš, že takovýto obrazec je čtverec?“ Nezeptá se ho, co to tady je nebo jaký je to obrazec. Ne. „Poznáváš, že takovýto obrazec je čtverec?“ „Zajisté.“
A tak to jde pořád. „A má čtverec všechny tyhle čtyři strany stejné?“ Neptá se ho, jaký je poměr stran. „A má čtverec všechny tyhle čtyři strany stejné?“ „Ovšem.“ „Nemá snad stejné i tyhle čáry, které jdou středem?“ Tyhle čáry mu ukáže a řekne, že jsou stejné. „Ano.“ „Nuže mohl by snad být takový čtverec i větší i menší?“ „Ovšemže.“
Tak nazvěme tyto otázky sugestivními. Možná by měly být nazvány ještě ostřeji. Na konci jsou ty otázky jako „je tedy či ne“ a vždy jsou formulovány negativně, nebo tedy skoro všechny: „nevzniká snad“, „není-li pravda“, „nejsou v něm“, „ne snad čtyřikrát velký“, „a není snad plocha osmi stop“, „a nebude snad větší strany či ne“.
Přitom se to na jednom místě přeruší, Sokrates se obrátí na Menona a řekne: „Vidíš, Menone, že já ho ničemu neučím, nýbrž na všechno se jen táži. On se nyní domnívá, že ví, jak dlouhá je strana…“ a tak dále. „Vidíš, Menone, že já ho ničemu neučím, nýbrž na všechno se jen táži.“ Ten postup znáte, nebo jste ho všichni četli, není naším úkolem tím procházet. Tímto postupem, těmito otázkami takzvaně otrok dojde k objevu Pythagorovy věty, vztahu čtverců.
Sokrates to uzavře: „Co se ti zdá, Menone, pronese tento člověk ve svých odpovědích nějaké mínění, které by nebylo jeho?“ „Nikoliv,“ říká Menon, „nýbrž jen svá vlastní.“ „A přece to nevěděl, jak jsme zjistili před malou chvílí.“ „Máš pravdu.“ „Avšak tato mínění v něm byla, či ne?“ „Ano, byla.“ A pak to ještě shrne: „A nyní v něm tato mínění právě vyvstala jako sen. Jestliže se ho bude někdo tázat na tytéž věci mnohokrát a mnohými způsoby, můžeš být jist, že se nakonec každému vyrovná důkladným věděním o těchto věcech.“ Sokrates se dokonce domnívá, že tímto postupem, na který jsou stále ty odpovědi ano, ne, jistěže, nutně, že dokonce…
Jiný hlas: kdyby byl dotazován vícekrát a mnohým, třeba i jiným způsobem, stejným metodickým postupem, takže bude mít důkladné vědění v těchto věcech.
No, k tomu ještě takový komentář. Když se někoho zeptáme, vracíme se k té výchozí otázce, když tady

vidíš, že toto jest čtverec, tak si položme tedy otázky. Tento metodický postup, který má objevit to netušené vědění, ten jeden je zcela jaksi nevědoucí ještě v tomto okamžiku a ten druhý se ho ptá. Když mu položí otázku takhle, je skutečně ten Sokrates v té otázce takto položené jaksi otevřen všem možným řešením, nebo hledá on také nějaké vědění? Chce se něco dozvědět?
Tady vidíte, že říct, že ta otázka je sugestivní, je málo. Ty otázky jednak obsahují již odpověď, a tedy sugestivně položenou. Ta otázka je položená tak, že ta odpověď se jako odkrývá. No ale ten, kdo takovouto otázku klade, tak ten se vlastně neptá. A ten, kdo na ni odpovídá, ten nemůže nic odpovědět. Tady tahle situace není příkladem hledání nebo otevírání něčeho. On vlastně chce demonstrovat něco úplně jiného. On chce dokázat, že existuje vzpomínka, že je možné poznávat to, co neznáme. No a teď se tady tváří, že se toho otroka vyptává. Na nic se ho neptá a ten nemůže na nic odpovědět. To nejsou jenom sugestivní otázky. To je prostě pokusný králík, tady ten otrok.
A důležité je, že ten otrok se na nic nemůže zeptat. Otrok je ten, kdo je dotazován. A kdo je dotazován právě tímto způsobem, jak jsme si ho naznačili, tak ten nemůže nic samostatně dodat nebo nemůže vystupovat s nějakou samostatnou myšlenkou nebo samostatným pochodem. To znamená, že každá ta otázka – nejčastěji jsou to skoro všechny ty otázky negativní, jak jsme si řekli – každá ta otázka vlastně očekává nebo přivádí toho otroka k odpovědi, která říká, když ji přetlumočíme: „No ovšem, že to tak musí být, ty to musíš vědět, ty kdybys to nevěděl, tak se tak nebudeš ptát.“ Prostě ty odpovědi jsou jaksi předem hotové, můžeme říct. A tudíž ty otázky nejsou žádné otázky.
Tady ten komentátor říká, že ten otrok to tak jenom odmumlá, ty odpovědi „jistěže“, „ano“. A celá ta situace jenom potvrzuje to, že otrok je otrokem a ten se na nic ptát nemůže. Otrok prostě jenom odpovídá na ty zdánlivé otázky. A celá ta situace dokládá nebo stvrzuje myšlenku, že mezi lidmi není rovnost. Ten, kdo se ptá, ten je pánem, a ten, kdo je dotazován, tak to je otrok. Takže v čem je ta obscénnost té situace? No, já myslím, že v tom, že ta otázka se neptá, nýbrž odhaluje tu situaci nerovnosti. Kdo se může ptát, je jenom jeden. Ptát v uvozovkách.
No a ještě druhé slavné místo, já jsem to několikrát přinesl, teď se pokusím tam nějak rozběhnout, aby to bylo slyšet. No, tak tady je to ještě vyhrocenější, pedagogicky to snad není takový problém. No, tak nebudeme to zase číst celé, ale několik míst nám snad zase tu… vezměte si na té straně 24 dole, jak mluví Sokrates.
Jiný hlas: v *Theaitétovi*, matematika, a teď se budeme pohybovat v poli geometrie, ale i v aritmetice.
Vezměme malý příklad. A všimněte si, jak to bude zase ukončeno tou otázkou.
Vezmi malý příklad a budeš věděti všechno, co chci říci. Mysli si šest kostek. Jestliže vedle nich položíš čtyři, řekneme, že těch šest je více nežli čtyři, a to o polovici. Jestliže však položíš vedle dvanáct, že těch šest je méně, a to polovice, a nelze ani snésti, aby se mluvilo jinak. Či bys to snesl?
Tak jde nám o ten konec zase, jo? Nejprve prostě rovně řekne, že to jinak nelze říci, a pak se zeptá: „A nebo, a ty bys to snad – ty bys to snad snesl, si to troufl?“ No, na to je jenom jedna možná odpověď, ne? Tu tam vidíte.
Jo? Tak jestli tohleto je příklad otázky, která nezaujatě jaksi hledá, to můžeme už pochybovat na tomhletom jednom příkladě, ne? „To nelze ani snésti, aby se mluvilo jinak, či ty bys to snesl?“
Jiný hlas: On se zeptá, nebo on si myslí, že šest je o polovinu víc než čtyři? Já se v tom nerozumím.
Jiný hlas: A to teď nesmíme se tím zabývat, protože to byste mě odhalili obscénně, že já to neovládám, to musíme odmítnout takovou otázku. Ne, tak to teď nesouvisí s naším problémem, že jo. No, ale tak snad je o polovici, ne? No když jich je šest a pak je dvanáct, tak je o polovici víc, ne?
Jiný hlas: No k těm šesti, ne?
Jiný hlas: Šest je více než čtyři a dvanáct je o polovičku víc než šest.
Jiný hlas: No k těm šesti, ne? Šest je více než čtyři a dvanáct je o polovičku víc než šest.
Jiný hlas: Jo, vlastně, možná je to špatně.
Jiný hlas: To je konečně zajímavej problém, že o polovinu čtyři, že je šest víc.
Jiný hlas: Co?

Jiný hlas: Že o polovinu. Dobře, nevím, nevím, nevím. To je polovina čtyř, že šest je víc? O polovičku dvanácti.
Jiný hlas: Dobře, no. Tak hlavně, že tím odpověď dána na to, jak to je s těma čtyřma, no.
No, ale vlastně jak se teď takhle ptáte, víte, tak jsem vám měl hned říct jako: „A nelze snésti, aby se mluvilo jinak, či ty bys to snesl?“ Takže vy nemáte vlastně nárok se ptát, jak to je, že jo? Prostě to jinak nelze říct a to byste mu utekli, jako, že jo, a to… no.
Všimněte si na té straně 25 zase Sokrates dole, jaksi pěkně uvodí tím, jak mají volný čas. „Já věřím také. Když se to tak má, bude nejlepší, když v klidu, jako lidé mající velmi mnoho volného času“ – proto klademe takovéto otázky, jaksi, že máme hodně volného času – „znova počneme své zkoumání s nevraživostí, nýbrž vskutku se snahou vskutku zkoušeti sami sebe.“ Vskutku zkoušeti sami sebe.
Jo, některé věci jsou předem už jasné, že jo, to se nelze dát jinak, ale budeme zkoumat vskutku a zkoušeti sami sebe, co asi jsou tyhle jevy v nás. Zkoumajíce je, řekneme zaprvé, jak se domnívám, že by se nikdy nic nestalo větším ani menším, ani co do objemu, ani co do počtu, dokud by bylo stejné samo se sebou. Není tomu tak?
On řekne, že ano. A zadruhé pak, že čemu se ani nepřidává, ani neubírá, to že se nikdy ani nezvětšuje, ani nezmenšuje, nýbrž je stále stejné. Zcela jistě. No zdalipak také ne zatřetí, že to, co dříve nebylo, bez vzniku a vznikání nemůže býti ani později?
Víte, tak tohle ještě se dá asi sledovat, ale teď přijde taková ta delší pasáž uprostřed strany a po ní *Theaitétos* řekne, že dostává závrať. Já se k tomu hned vrátím, ale abychom měli tuhletu strukturu těch kratších. Dostává závrať, že?
No, ten mu vysvětlí genealogii mytologickou údivu a řekne pak výbornou pasáž. Když jsme tohle teda přeskočili: „Budeš mi tedy vděčen, jestliže spolu s tebou prozkoumám skrytou pravdu myšlenky slovutného muže, nebo spíše slovutných mužů?“ – „Jak bych nebyl vděčen, a to velmi.“ Jo? Tak on ho nejdříve úplně tam zmate, že ten nešťastník je úplně zkoprnělej a jímá ho závrať, jako prostě s tím Ryngelem tam jsme slyšeli, a pak mu ještě nabídne, aby mu vyjádřil vděčnost. „Jak bych nebyl vděčen, a to velmi.“
Jo, tak ta pasáž… no tak můžeme si ji přečíst, zase si budeme klást všechny ty otázky, jako co a jak. On přechází prostě z obecných vět, z těch vět o tom větším, menším a identickém, do toho plete, že on ve jménu a že přerostl, nebo prostě v tomhle tom smyslu, a jak se to takhle zamotají ty obecné věty s těma tady personám-větami, tak jaksi ten z toho dostává tu závrať, abych to tak jaksi obešel. No, ale pro nás je důležitý ten vděk, který je pak… komentátor říká: „To nám ještě chybělo, aby mu poděkoval.“ To ještě chybělo.
A další výborný manévr, který teď nevím, jestli tak rychle najdu, ale… aha, tady, to je hned na té straně 27, za tím vděkem. Teď budou spolu dělat něco tajně. To je taky takový dobrý způsob, že… No, čtu kousek: „Dívej se tedy kolem dokola, aby nenaslouchal někdo z nezasvěcených.“ Jo? Co my tady říkáme, to jsou vlastně velice tajné věci. „To jsou ti, kdož se domnívají, že není nic jiného, než čeho se mohou pevně rukama chopiti, kdežto o činnostech a dějích vznikání a o všem neviditelném neuznávají, že by to mělo jsoucnost.“
Hejdánek: A tady je to snad takto: „Tomu, praví, Sókrate, věru o lidech suchých a zatvrdlých.“ „Jistě, hochu, jsou naprosto nevzdělaní. Ti jsou mnohem bystřejší a děj jich tajností ti hodlám povědìti.“ Tak zase jsme si teď mohli číst dál ty tajnosti, ale nás zajímá ten způsob toho tázání a tyhle různé finty související s otázkou, protože on pak mu řekne – na straně 29 na konci té naší pasáže, co jsem vám dal: „Já ani nevím, ani si neosobuji nic takovýchto věcí, nýbrž jsem neschopen je roditi, ale tobě pomáhám k porodu.“ To máte ten metodický postup těmi otázkami. „Proto konám nad tebou svá zaříkání a dávám ti okoušet jednotlivé moudrosti, až bych tvé mínění spolu vyvedl na světlo. Až bude vyvedeno…“ a tak dále. „Nuže tedy směle a statečně i mužně odpovídej.“
--- (1988-04-25 Petr Rezek (1)_057Sez b_cleaned.flac) ---
Hejdánek: Údivem, které se často zmiňuje, je to opět klasické místo, je vhodné možná tady z toho

komentátora připomenout, že tázání nevyvstává z úžasu, otázka nevyvstává z úžasu, nýbrž úžas, jak jsme tam viděli, vyvstává, pochází z toho, že je někdo dotazován.
Ten *Theaitétos* padl jako mladý bojovník za svou vlast a možná to poučení tady z toho úžasu, ke kterému byl tím dotazováním přiveden, to poučení možná nestihl aplikovat. Ten, kdo je uveden do té situace, že ztrácí půdu pod nohama, závrať, úžas, ten se, to je ten, kdo byl odhalen, kdo je jaksi odkryt v tom obecném slova smyslu a kdo podobné situaci nejlépe předejde tak, že se příště bude ptát sám. Předejít tomu být předmětem obecného tázání je nejlépe se sám zeptat. Každý zná ze své školní docházky takové spolužáky, kteří prošli celým naším školstvím až do jeho nejvyšších etap tím, že stále kladli takové ty na tělo otázky. Pochopitelně, kdo klade takovéto otázky, tak ten musí přece té věci rozumět. To je člověk s přehledem, vzdělaný, sečtělý a se zájmem o problém. Toho přece nemůžeme zkoušet, ten přece svými otázkami ukazuje, co je zač.
Otázky nevznikají z úžasu, úžas vzniká z toho, když jsme předmětem obecného tázání. Vrátím-li se ke svému hypotetickému příkladu, by zřejmě Achilles byl uveden také v úžas, kdyby se stal obětí tohoto tázání. Když jsem tady před tou delší dobou o tom Achillovi vyslýchaném Sokratem uvažoval, měl jsem jako terč ještě jedno pojetí Sokrata, které jsem shrnul pomocí citátu z jednoho Patočkova textu. A ta věta, jestli si vzpomínáte, zněla, že otázka sama, pakliže se v ní vytrvá jakožto neumdlévající činnost, působí v člověku to, po čem se táže. Ještě jednou. Otázka sama, pakliže se v ní vytrvá jakožto neumdlévající činnost, to tázání, působí v člověku to, po čem se táže.
To znamená, to tázání působí v člověku to, po čem se táže. To je z textu *Věčnost a dějinnost*, který snad zatím nebyl vydán. Já jsem se touhle tou otázkou vytrvalou, neumdlévající, zabýval tehdy v souvislosti s problémem absolutního smyslu a takovými některými otázkami Patočkovými v *Kacířských esejích*. To teď nemíním opakovat, to není teď důležité. Budete znát formulaci z *Kacířských esejů*: stále otřásání naivního povědomí smysluplnosti je novým způsobem smyslu. Ta otázka, která se vytrvale ptala, způsobila, že ten tázající se stal tím, po čem se ta otázka tázala nebo táže. Otřásání naivního smyslu, naivní smysluplnosti je zdrojem nového způsobu smyslu. To jsou podle mě obdobné formulace.
A ta první i ta druhá byly napsány v souvislosti se Sokratovým tázáním. Závěr mého výkladu bude takový další pokus o jakési zpochybnění, problematizování tohoto nového smyslu. Konečně existují výklady, to není jen u Patočky, které velice pěkně vystihují ten způsob existence, sokratovský způsob existence. Činí to Patočka pomocí místa z *Obrany Sokratovy*, kde Sokrates vysvětluje, proč se začal ptát. Chci vám ukázati, odkud vznikly ty pomluvy proti mně. Když jsem slyšel totiž ta slova – totiž jaká slova: jeden jeho přítel snad *Chairefón* odešel do Delf, kde položil věštírně otázku, zdali je někdo moudřejší než já, tedy než Sokrates. *Pýthia* odpověděla, že nikdo není moudřejší. Vracím se k tomu místu, co jsem četl. Nuže uvažte, proč to říkám: chci vám ukázat, odkud vznikly ty pomluvy proti mně. Když jsem totiž uslyšel ta slova, přemýšlel jsem takto. A teď je zapotřebí rozlišit takové čtyři kroky, které jsou-li vzaty pohromadě nebo pochopeny ve své souvislosti, mohou být klíčem k sokratovské existenci. Přemýšlel jsem takto: zaprvé, co tím asi Bůh míní a co asi naznačuje, tedy co to znamená ten výrok.
Jiný hlas: „Nikdo není, nikdo není," který by zněl, „nikdo není moudřejší než já."
Zadruhé: něco to má znamenat, něco mi tím chce Bůh říci. Bůh mi chce něco říci. Ale zadruhé: vždyť já jsem si vědom toho, že nejsem ani dost málo moudrý. Já vím, že nejsem moudrý a on říká, že není nikdo moudřejší než já.
Zatřetí: co tedy asi míní, znova, co tedy asi míní, když praví, že já jsem nejmoudřejší? To nejde dohromady, nebo to nechápu.
A začtvrté: vždyť přece nemluví nepravdu, neboť tomu není možné.
No a tak pak ještě dál, to jsou ty čtyři body, ze kterých se to dá vyložit, a pak ještě ta nejistota, co se asi míní, tak posléze s velkým přemáháním jsem se jal hledat, a to asi tímto způsobem: zašel jsem ke kterémusi z mužů podle zdání moudrých a chtěl té věštírně jako ukázat, že tento muž je nade mne moudřejší. A tu, když jsem ho prozkoumával – o tom jsme mluvili předtím – a takhle prozkoumával postupně všechny a nikde nezjistil, že by ti, kteří v něčem vynikali ve svém oboru, byli natolik skromní, že

by se domnívali, že jejich moudrost platí jen pro ten obor, a nikoliv, že není mezioborová, jak bychom dnes řekli. Politici, básníci a tak dále.
Víte, tak ten způsob nebo ten pohled, z něhož bychom mohli ten Patočkův výklad o té otázce, která – otázka po moudrosti zde opakovaná, která nakonec způsobí, že to, po čem se ta otázka táže, tak tím se stává ten tázající. To zde platí. On odpovídá té výzvě, tomu problému, který vznikl z toho „nikdo není moudřejší než ty“, ale já přece – tedy já – přece nejsem moudrý. Na to odpovídá ta odpověď té věštírny, nebo je to výzva, je to problém. Na to odpovídá, ale to odpovídání té věštírně provádí skrze to tázání, skrze to vyšetřování těchhle těch údajně moudrých. A pak se stane, a tím se stane tím nejmoudřejším. Krásné, ne?
Jenže jsme viděli, jakým způsobem se to vyšetřování děje. Viděli jsme, že to není hledání, společné hledání něčeho s těmi bližními, s těmi spoluobčany v první řadě, nýbrž je to hledání, které je odpovídáním té věštírně. Je to odpovídání božskému výroku, který je výzvou. Ale to znamená, že se celý ten sokratovský – ta sokratovská existence, charakterizovaná Patočkou těmi dvěma výroky, odehrává jako existence primárně se vztahující k božskému. V tomhle smyslu je něčím výjimečným, něčím, o čem Patočka pak mluví jako o zdržování se na hranici světa, prodlévání, to je obdobné tomu platónskému nazírání duchovních soucen. Tomu říká *život v pravdě* a Sokrates je modelem pro tohleto, ten *život v pravdě*. To je to hledání nového smyslu, který se – když ten citát dokončím – který se prostě zakládá na vztahu k bytí vcelku, stručně řečeno.
Tedy tamten *Menon* to říká: „Kdyby ses, Sokrate, odjel do ciziny a takto si tam počínal, tak by s tebou zle naložili.“ Možná kdyby se Achilla Sokrates dlouho vyptával, co to je ta statečnost, tak by s ním také naložil podobně. Tahle tenhle výjimečný a exkluzivní způsob života, *života na hranici* a *života v pravdě*, je něco, co se, když se obrací k spoluobčanům, tak se na ně nemůže obracet jiným způsobem než tím obscénním.
A mám ovšem jeden příklad, jak se zachovat před filosofem z Platonovy *Ústavy*. Na začátku *Ústavy* položí centrální otázku Sokrates Kefalovi a v té otázce je slovo výhoda: „Která největší výhoda ti vzešla z toho, že máš velké bohatství?“ Kefalos tady napůl stranou odpovídá, že nikomu neukřivdil, že strávil život bez křivd, že se nedopustil ničeho nespravedlivého, a to proto právě, že nebyl v tísni, ve které třeba se ocitne ten, kdo má málo peněz, a obává se pak, že něco nespravedlivého udělal, třeba, ne? Tady tvrdil, že strávil život spravedlivě. K tomu pomohlo bohatství, život řádný a poctivý. Nemusel nikoho ošidit nebo přelhat, nikomu nezůstal nic dlužen, ani Bohu nějaké oběti, ani lidem peníze. K tomu přispívá velkou měrou jmění. No, zůstává dlužen, kdo je chudý, ne? Má ovšem i mnoho jiných výhod, avšak vážíme-li jednu s druhou, myslil bych, Sokrate, že toto není nejmenší věc, pro kterou bych pokládal bohatství rozumnému muži za nejvýše užitečné.
A protože použil výrazu „správné vracení“, vracet dluhy a dávat, co komu patří nebo dluží, tak Sokrates řekne: „No, ale jak jsi to myslel? To přece nemůže platit obecně, že spravedlnost znamená vracet to, co komu dlužíme. Jestliže si někdo u nás uloží…“
Jiný hlas: zbraň a zešílel a žádá ji nazpět, každý by zajisté řekl, že ani nejsem povinen takové věci vraceti.
Správně díš, mu říká Kefalos. A Sokrates: Není tedy správný výměr spravedlnosti mluviti pravdu a vraceti, co kdo přijal. Já jsem to zestručnil tak. Jde o ten úryvek z té strany. Ba jistěže, Sokrate, vpadl do řeči Polemarchos, a *je-li* co věřiti Simonidovi a tak dále. No a teď kvůli tomu to čtu. Nuže dobrá, vece Kefalos, ten dotazovaný, a tím vám odevzdávám rozmluvu, neboť se musím jít starat již o oběti. A odchází. Tím vám odevzdávám žezlo, tu řeč nebo prostě tu rozmluvu. Musím se jít starat o oběť. A oni se pak tady, to je asi na straně pět, oni pak zkoumají, co to je ta spravedlnost. Děkuji vám za pozornost.
Z toho takového novějšího autora, který říká: *filosofický dialog* je ono antropologické místo, kde vzniká pokus v rámci procesu vytváření vědění, pokus přivést ke zmizení *singularitu* druhého a svou vlast. Tak mám-li si pod tím představit to, co se nám tady z těch dvou klasických míst… tam vidím, že tam mizí dost dobře ten, hlavně ten druhý, že? *Singularitu* druhého a svou vlast. Ten druhý tam mizí dost, dost tam mizí ten druhý.
Jiný hlas: Já jsem se chtěl zeptat… já nevím, jestli se budem krýt. Já bych měl asi tři otázky a ta první

vyskočila v tom, když jsi říkal, že úžas vzniká, jsme-li předmětem vlastní otázky. Tak já musím odpovědět takto, že mně to připadá, tato formulace, jako kdybychom říkali, že když budem někoho tlouci, že to v něm vyvolá strach. Já si myslím, že ta samotná otázka není schopna vyvolat úžas. Ten úžas, i budu-li chápat ten úžas v jiném smyslu, trošku jiném smyslu, domnívám se, že v jakýmsi hlubším, takže ta samotná otázka, kor ta vyšetřovací otázka, schopna toho úžasu není.
Jiný hlas: No, ale tak úžas, jestli k tomu patří k tomu úžasu takové to ztrnutí, jako když je člověk tím bleskem zasažen a v oslepení zkamení nebo co. Tak podobně jako bitím lze vyvolat strach, proč ne? On má strach a už dál nekváká, když by se odmlčel. A tady v tom úžasu, já jsem to možná ještě mohl podrobněji tam ukázat, prostě když už ho dožene až k tomu, že říká, že má závrať, tak pak už on se zcela vydá. Už je tam ta role toho tázajícího a dotazovaného zcela rozdělená a ještě mu poděkuje v tom závěru. Ještě mu poděkuje za to, že on ho dál tímhle způsobem povede.
Takže ten strach a ten úžas nemají od sebe tak daleko. On má strach dál cokoli naznačit, aby třeba nesouhlasil, nebo prostě se tam tímhle způsobem tázání dociluje téhož jako tím bitím. Strach, který likviduje předem jakoukoli námitku a eventuálně, že by se změnila role a z tázajícího se stane dotazovaný. To jde tam jenom někdy, malinko se zeptá, že tomu nerozumí nebo tak, ale jinak to je prostě úžas. Takže tam to srovnání s tím strachem bych dokonce řekl, že je výstižné. Jako postrašit, to je v té intelektuální rovině úžas, obdoba toho.
A když už jsou stejní, kde je vlastně… kde je úplně odhalený, tak to teda ztratí zcela půdu pod nohama, no tak ten se ani neptá.
Jiný hlas: Já jsem právě myslel, že to není možné právě v tom, že dotazován dál, dotazovaný se mu vydá jako na lopatkách a už prostě… to ještě by se tam dalo podrobněji doložit. Už jsou pak zcela definitivně, předtím se ještě trochu vzpírá, ale pak už jsou definitivně ty role toho tázajícího a dotazovaného rozděleny. Zajímavé je na tomhle tvrzení, které jsem převzal z té knížky žluté, že se vždycky říká: radikální tázání a že pak už se ptáme dál a dál a pak úžas. No tak tady je vidět v téhle situaci dialogické, že ne ten, kdo se ptá, ale ten, kdo je dotazovaný, se octne v tom úžasu. To jsem přece jenom… jako by to Sokrates přeznačil, protože on řekne závrať a on si to přeznačí na úžas.
Jiný hlas: To nemusí tam být víckrát, no, tak to je taky možné. Ale zase, ten úžas, závrať…
Jiný hlas: Protože úžas může být i takového druhu, že to naopak člověku nevezme… tedy vezme to půdu pod nohama, ale žene ho to ptát se dál a dotýkat se dál. Ten úžas nemusí být něco takového, co vzbuzuje strach právě, může to být i touha.
Jiný hlas: No ten autor říká, že do toho údivu, úžasu, závratě je svedený ten dotazovaný. A ten, kdo se ptá, ten že je jaksi složeninou pokory i opaku nějaké, jako jaké dát slovo, prostě ohromenosti nebo něčeho takového, opaku pokory. Že totiž ví, že nelze vědět. Ví, že nelze vědět. A tím začíná to dotazování a tím to taky skončí. Ví, že nelze vědět. V tom, že ví, že nelze, to je ta pokora, ale tady počíná a z toho, že to ví, tak to je ten opak.
No, tak já jsem tuhle myšlenku neříkal [nesrozumitelné], já jí úplně nerozumím, ale teď se to snažím trošičku obohatit, aby se to stalo srozumitelným možná. Tak já, jak říkám, tomu úplně nerozumím. No, ale pokud jde o to srovnání s tím strachem, nebo že ten dotazovaný se ocitne a ne ten tázající… to jsem z toho reprodukoval, že kdyby byl živ ten autor, tak by se z toho mohl poučit, že by se příště ptal sám a ne, že by se nechal někým dotazovat. To je to poučení z té [nesrozumitelné] situace.
Jiný hlas: No, ale mně to připadá, jako kdyby vlastně ta situace… stačí navodit tu [nesrozumitelné] situaci, a to přece je důležité, jak ten člověk na tu situaci bude reagovat. To znamená, že v tomhle slova smyslu, že jsem hovořil, že není možné tlučením přinutit někoho ke strachu. Jako já znám lidi, kteří jsou pankáči, jsou bití tak často, že už říkali, že už strach nemají. To znamená, že záleží na té situaci, jak člověk bude reagovat. Tedy nestačí jen klást otázky, to jsem si myslel.
Jiný hlas: No, já jsem na začátku vysvětloval tu *obscénnost* jako postup, jako že nezáleží na tom, co se odkryje, ale že se to odkryje nečekaně, ne překvapivě, nechtěně. To znamená…
Jiný hlas: Ale na tom musí ten druhý spolupracovat.

Jiný hlas: Tam, kde se to prostě nepodaří, tak ta *obscénnost* nenastane. To je ono. No tak, když prostě, jak to vysvětlíme, že se ten strach pomine, no tak se to nepovede. Prostě tam každá otázka, jsem sice tvrdil podle autora, že je *obscénní*, no, ale to asi není pravda. Nebo prostě záleží, sám vykládá, že záleží na té situaci, zda se něco, na tom způsobu, že se něco nečekaně odkryje. Takže když ta otázka není vhodně položená, tak nemusí být *obscénní*. Zrovna tak, když na ně nepoužijou nějaké vhodné zastrašovací metody, tak se nebudou bát. To je jasný. Že si člověk musí o sebe maličko bát. Musí se bát fyzického násilí, ale i jiného. To jistě působí, to by bylo mechanické, to je pravda. Když se řekne každá otázka je *obscénní*, no tak to je trošku přehnané. Sám to blíže vysvětluje a tomu odpovídá i to vysvětlení.
Jiný hlas: Já jsem se ještě chtěl zeptat k tomu vymezení situace, kdy v té *obscénnosti* se jeden odhaluje, druhý je ten, kdo odhaluje. Právě na tom dialogu *Menón* se mi zdálo spíš, že se nejedná vůbec o žádný ani o dialog, je to spíš takový monolog a nevím, co ten otrok odhaluje. Co teda on odhaluje? To je taková slušnost spíš.
Jiný hlas: Co je na něm odhalováno. Já si myslím, že to je ta situace toho otroka, že on prostě musí tady hrát hru, ve které ukazuje, že je tím otrokem, že on bude vždycky tím dotazovaným. Že nemá jinou šanci. Takhle by se dalo s otrokem zacházet třeba korektněji či taktněji. Tady on ho ještě snad na některých místech, co jsem se dočetl, snad ubezpečuje, jak na to pěkně přišel, nebo… To prostě to, že on pořád říká „jo, jistě, jistě“, no a on mu pak odkývne, jak to výborně a všecko. Tak já nevím, jestli to tady není možná tak markantní jako v tom druhém případě, když ten tam přizná třeba, že ztrácí půdu pod nohama. Ale je to podobné.
Jiný hlas: Ten se tváří, že se ptá, vůbec se neptá, dává mu hotové odpovědi a ten kývá. A on se tváří, že on mu odpovídá, přesvědčuje ho, že mu odpovídá. A to, že ten způsob, jak ty otázky mu klade, právě znemožňuje, aby on se třeba zeptal: „Co to tady nakreslil?“ On řekne: „Nevím.“ Nebo prostě aby něco bylo otevřeného. On: „Vidíš tento čtverec?“ Tváří se, že se ptá, a že mu odpovídá. Na co se ptá? No prostě ho nechá jen odkývávat, pořád odkývávat to, co říká sám. V tomhle smyslu je to ten monolog. Ale tváří se to jako rozhovor, jako tázání, a v tom je ta *obscénnost*, já mysmlím, že mu odkrývá, že ten nemůže protestovat, bude mu na všechno odpovídat.
Jiný hlas: On mu na všechno odpoví.
Jiný hlas: No jistě, je tam ono, je tam to místo, kde chybně odpoví. No tak to ho musí samozřejmě zastavit. Ale zase ho přivede…
Jiný hlas: To znamená, že tam je ta svoboda toho otroka, se zmýlit.
Jiný hlas: No, tak to tam je na jednom místě, ale je tam prostě dvacet nebo víc možná otázek tohohle typu. Proč se tam zrovna spletl ten otrok, že mu neřekl přímo: „Vidíš, že je to tohle číslo,“ nebo tolikanásobek, to mu neřekl. No ale těsně před tou chybou se ho zase ptá tímhle způsobem několikrát na ty poměry a i potom ho dovede k tomu správnému výsledku. Je tam to místo, to je pravda.
Jiný hlas: On se splete proto, aby to ukázalo, že tak to není a že je teda možná něco mezitím, dvojnásobkem, to, co je mezitím, je teda úhlopříčka přece. On musí udělat chybu, aby to, co zbylo, bylo to správné řešení.
Jiný hlas: Jo, možná že ano, že on tu chybu udělat musí.
Jiný hlas: On nejdřív střihne ten čtverec, má dát dvojnásobný a nejdřív udělá čtyřnásobný. No, to je ta chyba. Že zdvojnásobil, zvětšil obě strany na dvojnásobek. To víme, to je jasné.
Jiný hlas: Takže vlastně má tu svobodu jenom v tom, že může udělat tuhle chybu.
Jiný hlas: Tohle místo nekomentuje ten autor. A to zobecnění, to je taky moje, co jsem tady říkal, on to tak silně neříká, v čem je teda ta *obscénnost*. Ale o tom otrokovi a pánovi, to je taky jeho věta, že ten dotazovaný bude ten otrok a ten tázající ten pán. Ale ať už třeba zeslabíme tu tezi o té *obscénnosti*, nebo ať to nebudeme nazývat nějakým jiným způsobem, tak snad je dost zvláštní si všimnout, jak to klasické místo, které je udáváno za příklad toho tázání otevřeného, vlastně jím vůbec není. Nebo že se tam prostě ten otrok, že mu dá šanci se jednou splést, tak to celkové ladění toho kladení těch otázek a toho postupu to nezmění. Když si vezmu tyhle věty Patočkovy o tom tázání a takové, tak mně to nejde dohromady. V té

Apologii, prosím, takhle obecně ano. Šel jsem a odpovídal jsem vlastně té věštírně tím svým tázáním, jsem se vlastně vztahoval k té věštírně, jsem jí tím odpovídal. No, ale když si teď uvědomuji, jak to tázání probíhalo, tak on to ještě musí usvědčit z omylu. Ano, on je zděšen z toho prakticky, on mluví o tom úžasu, že ta věštírna mu řekne toto, že Sókratés je nejmoudřejší. On ji chce usvědčit. Otázka je, proč ji chce usvědčovat. To prostě dostává, že delfská věštírna se sekla. Ale to musí být nějak spojeno ještě s tím, že já vím, že ne. A mohl by si říct: „No ne, má pravdu, já se přece můžu mýlit spíš než ta věštírna.“ Takže on se v tom druhém řešení, totiž že si nepřipustí, že by se mohl mýlit…
Jiný hlas: Jestli v tom není vlastně zase nějaká zpupnost, ne? To já neomylně vím, že nejsem nejmoudřejší, tak se musela splést věštírna, ne? Tak já ji budu… no tak, kde to jsme, ne?
No, ale ještě chci říct to, jak jsem přeložil větu, že ano, tam to vypadá, jako že je to v pořádku, že tedy odpovídá té věštírně a jde se ptát těch všech, aby právě podal ten důkaz, že není on nejmoudřejší. No jo, ale když si teď uvědomíme, že se to vyslýchání těch spoluobčanů děje tímhle tím způsobem, tak mazaně, no tak to tímhle tím způsobem skutečně lze přivést k úžasu každého. Protože nejadekvátnější odpověď na to je ta kefalová, odejít. Prostě jakmile Achilleus, jakmile připustí, aby se ho Sókratés ptal, co to je statečnost, no tak bude vypadat jako začátečník, jako začátečník, vojevůdce ve vojenských věcech, který vlastně neví, co chce. Což se nakonec stává v jiném dialogu, že jo, tak představme si tam prostě Achillea, který tam mluví víc než ti dva válečníci.
No ale tímhle tím způsobem, když si to dám dohromady, rozšířím si tu větu z té *Apologie*, že tímhle způsobem se teda vyptával těch spoluobčanů, a tím se stal tím, na co se ptal, vytrval kladením té otázky, tak se stal tím, čím se stal – rejnokem. Stal se jím, protože byl rejnokem, tak se stal nejmoudřejším a odpověděl té věštírně, že má pravdu, ale že ona to vlastně myslela tak, že ta lidská moudrost, ta Sókratova, je taková nicotná, pouze lidská, a já nevím, jak se to tam ještě prostě říká. No tak tato pseudoskromnost při používání této rejnokovské metody, která vlastně je ve službách toho, aby usvědčil věštírnu z omylu, no tak já teda nevím. Jako jak může pak někdo říct, že se stává tím, na co se ptá, tuhletou metodou. To asi řekneme, ano, stal se, ano. Ale jestli to je ten nový druh smyslu, který otřásá tím naivním a otevírá nové souvislosti nebo prostě možnosti nevídané dosud, na kterých stojí celá západní civilizace, no tak možná, že to je vysvětlení té slepé uličky.
Já by jsem měl teda otázku, a to teda takovou, jestli je teda možné tady to tázání zobecňovat. No a to z toho důvodu, že si nedovedu představit filosofii bez otázek. A to je už teda taky tak, že vlastně filosofie, která se skládá jen z odpovědí, tak je teda značně podezřelá. Já teda bych teda viděl jedno řešení, že je dvojí typ otázek – teda ta otázka, která obscénní, co teda znamená ta otázka, která toho druhého odhaluje, usvědčuje teda z nevědomosti a tak dál. A pak teda je otázka po bytí, po pravdě, po smyslu života a tak, které nutně nemusí toho druhého odhalovat nebo nemusí nutně ukazovat, že teda ten druhej je prostě nevědomej. A teda si myslím, že to je teda ten typ otázek, který teda vlastně ospravedlňuje filosofii jako filosofii, protože jinak by ta filosofie vlastně, kdyby stála jenom na takovýchto otázkách, tak by vlastně byla podle mě teda pouhá sofistika.
Hejdánek: No tak k tomu jsem se nechtěl vyjadřovat předtím. Může vzniknout takovýhle asi dojem, jak tady říkáte. Ale možná není všechno filosofické myšlení, všechno se neodehrává v dialogu a teda otázka-odpověď. Jsou ještě nebo jsou jaksi vnitřní otázky, ty reflexivní otázky, o tom se tady taky zmiňuje. A potom, jako nemělo by z mého výkladu vyplynout – v tom se shoduju s tím autorem – že pochopitelně nejsme pro odstranění obscénnosti vůbec. Ale to, co jsem já tady trochu jako chtěl kritizovat, je, když se ta obscénnost stane principem a dokonce pak modelem nebo základem nového smyslu, to tázání. Prosím tak, nemám nic proti otázkám a tak dále, že jo. Ale chtěl jsem upozornit na to, že existuje řada názorů, které tyhlety klasická místa – například tato věc, co jsme probírali – považují za prostě takový prototyp zrodu filosofické myšlenky nebo otázky. Ale to je podstatně pod otázkou, kdybychom se podívali, jakou otázkou, že?
A že dokonce někteří to tázání považují úplně za základní věc. A to je trošičku složitější. I se tak myslí – teď si nedovedu nikoho citovat – ale často se říká, že filosofie se rodí z údivu, jakože věci vůbec jsou. A

teď ta místa… no tak je to u Aristotela taky, ale když se cituje z toho Platóna, no tak teď zase si to srovnejte s tím údivem, proč musí filosofie vznikat z údivu, že to říkal Aristotelés? Já si myslím, že filosofie nemusí vznikat z údivu nebo nevznikla dokonce. Ale tak to je i jiná otázka. Ten postup je ten, že se tážou, tážou, tážou, až pak už jen koukají na takové poslední věci a v němém údivu… a teď teprve vzniká ta filosofická otázka. No, ale tady jsme se snažili ukázat, že u Platóna ne z otázky vzniká… otázka nevzniká z údivu a vědění z ní nevzniká, vědění nepochází z otázky.
Jiný hlas: Dobře, ale jak k tomu dospěl? Sókratés přece není ten, kdo se věčně ptá. Jak dojít k určitému poznání, když už ve starém Řecku platilo, že filosof je ten, že ten předem ví, že skutečně jedině bohové mají to vědění a on může mít jen touhu? A teď ten Sókratés stojí v té athénské společnosti a ví, že vlastně ten athénský lid, ta společnost je cosi jako líné, pohodlné, takové hovado. A on je teda právě tím, kdo ho má provokovat, že jo. Takže jestli právě ta jeho filosofičnost – a myslím si i ta, i když je to opravdu někdy velice nepříjemné a tyhle ty potázek – jestli skutečně… ne jako metoda, ale že vlastně on, když ten druhý bude spolupracovat s ním, tak přivádí do toho nějakého rozměru propastnosti, kdy teda on zjistí taky, že neví, a to pravé vědění nechá těm bohům a sobě si ponechá v té propastnosti teda teprve tu touhu spíš potom po té moudrosti.
Hejdánek: To je velký problém. Achilleus a Sókratés, zase, že jo, tak Sókratés, když si s ním budeš povídat a necháš, připustíš, aby tě mohl oslovit, tak zjistíte oba dva, že nevíte, co je to statečnost. O tom mluvím. Půjdeš za takovým tím hlavounem, co to znamená neustupovat z boje, a on zase na to řekne, jak to známe z toho dialogu, no tak někdy se musí z boje taky ustupovat, tak jako s tím vrácením té… vrátit tu zbraň, někdy vlastně mu ji nesmím vrátit, když ji chce a už se zbláznil. Někdy musíme z boje ustupovat. A takhle ten chudák bude takhle to říkat, ale on pozná – ve chvíli pozná, o co jde. A Sókratés mu nepomůže, to je ten vtip. Takže to je prostě nehorázné, je to nestoudné vlastně chtít po něm, vůbec ho nalákat do té pasti, aby on jaksi začal povídat. O tom Kefalovi tam byla řeč, to bylo tak nápadné, brát si z toho nějaký užitek z toho bohatství. A on mu tam začne vysvětlovat dlouze, že prožil život spravedlivě a že to znamená nelhat a vracet, co komu dluží. No a on mu to řekne a potom teda odejde. To je jediné řešení. To je jediné řešení, a jestli je líný, nebo to je úplně jiná otázka. To je prostě opravdu nehorázné a tedy *obscénní*, nestoudné, toho nešťastníka do té situace zatáhnout. Když on se přijde sám zeptat toho Sókrata, prosím, ale teď bychom si měli přečíst ty dialogy a všímat si, kde byl ten Sókratés dotázaný. Tady máte tu situaci v té *obscénní* situaci jenom v jedné *etáži*. Tak on se taky občas nechá dotázat k tomu, co k tomu chceme říct, to je prostě vždycky ta situace.
--- (1988-04-25 Petr Rezek (2)_036Sez a_cleaned.flac) ---
Jiný hlas: A ten by zřejmě neuměl na jejich místě řádně vystupovat a taky vykonat nějaké řádné činy, jak víme, ale za všemi, no tak asi za všechno odpovědnost vzít nemohl.
I když ten návod, tak mluvit o filosofii. On taky, když se všech pozveš, když začne mluvit filosof, nebo když se začne ptát filosof… Kdo je zvědavý, nebo kdo se ptá, o co se ptá, tak když toho *Kefala* to nezajímá, tak on jde, ne? Když se drží s filosofem, tak se bude bavit, co to pro něj bude znamenat. On může svůj život prožít spravedlivě podle toho peněžnického modelu, který tam předvádí, a přitom se zabývat definicemi *zdatnosti* a *spravedlnosti*. A když ty závěry začne aplikovat na svůj život, tak určitě začne žít životem nespravedlivým a jeho peněžnictví se rozpadne. Jakmile bude chtít být filosofem obchodníkem. To může být pak jen filosofem blázince, anebo být tím exkluzivním, kdyby ti ostatní normálně nefungovali, tak tyhle nemůžou tyhle otázky zkoumat.
Filosofie je jedna věc mezi jinými, jakýsi obor, který zkoumá nějaké otázky, které ovšem v životě mají poněkud daleko. Můžeme se zabývat otázkou jak žít, můžeme se dokonce zabývat otázkou, jak se řídit našimi závěry v teoretickém uvažování, jak ty závěry aplikovat na život, ale to ještě neznamená, že je aplikujeme. To ještě jsme v té sféře, kdy ten krok zbývá. A tyhle pokusy, které chtějí říct, že tenhle krok nezbývá, že už je to realizované, že se táže, se stává tím, na co se táže, tím, že položí otázku, tak se už svět změní, nebo i on se změní, jeho duše se změní, tak to se může změnit, ale podle mě jenom v tom úzkém výseku, který k tomu životu toho *Achilla*, *Kefala*, pořád ještě předpokládá udělat nějaký krok,

který už z tyhle obecných závěrů a pouček nelze vyvodit, nelze tenhle krok odůvodnit z téhle sféry speciální filosofické, nějakého zkoumání, analyzování, to podle mě prostě poslední důvody se jeho jednání teoreticky založit nedají. A pokusy to s tím praktickým spojením, že řekneme, že se táže a tím se stává tím, na co se táže, to jsem se aspoň v případě *Sokrata* snažil vyvrátit.
Jiný hlas: Před chvílí jsi říkal, že filosofie má daleko od života. Tuším, že *Rádl* říkal, že jestliže filosofie nenajde odpověď na otázky současnosti, pak je třeba ji vrhnout do ohně. Jak jsi zmiňoval *Patočku*, ten život na hranici, život v pravdě, tam ti občané, tohle bysme sestoupili, jak vypadají ti obscénní, jak jsi říkal ty obce, co se na občany, že je nějakým způsobem obscénní.
Jiný hlas: Bude-li volat, mluvte všichni pravdu, tak to si může dovolit jenom ten, který dejme tomu třeba má svobodné zaměstnání. A to zaměstnání…
Jiný hlas: No ne, to může volat i já, který jsem tady úkolový dělník v soukromém zaměstnání, úkolový dělník u pětky kategorie, kde tam nemají cikána třeba u šéfa, takže tam se může říkat pravda.
Jiný hlas: No ale přesto se vždycky neřekne. Ne kvůli tomu, že by se člověk bál. Třeba z ohledu na někoho, aby někomu neublížil. Volání po pravdě je exkluzivní záležitost někoho, kdo, mluvím o bohatství, jak jsme slyšeli o *Kefalovi*, anebo že taky může někomu zůstat dlužen, když mu je půjčí a on mu je pak nevrátí hned, on mu je nepůjčí, ale potřeboval by řadu takových exkluzivních poměrů splnit, aby bylo možno soustavněji k pravdě jít.
Jiný hlas: Ve svém výkladu jsi ještě několikrát řekl, někdo říká, že každá otázka je obscénní. Kdo je to za ptáka, ten někdo?
Jiný hlas: Ne, to jsem říkal já, tak jak jsem tady u *Patočky*, ne někdo, já jsem ten autor. O tom jsme tady už teď mluvili, že to možná tak není dobře řečeno, že se to pozná podle toho, jestli ta otázka odhalí něco nechtěně, nečekaně, co chtělo být skryto. Tak když ta otázka je nevhodně položena, bude obscénní. Ale nejsou předem žádné otázky vyloučeny jako neobscénní, tak z toho plyne, že každá otázka může tohle způsobit, jako není žádná věc patřící k sobě, což může být její soukromí, její majetek, co dalšího, příbuzenstvo, cokoliv může být v určité situaci takhle odkryto a ta situace je tam obscénní. Otázka se může stát, takže každá se může stát obscénní.
Jiný hlas: Takže ten recept, který jsi uvedl na začátku, jak se chovat před filosofem, pokud klade otázky, tak i těm cizincům předvést odchod?
Jiný hlas: Pozor, obscénní situace je situace, kdy se ptá jenom jeden a druhý odpovídá. Kdyby se o tom chtěli na něco ptát a ptáte se dohromady, oba dva, tak to už pak se ta situace mění. Ten *Adam* by se taky mohl střídat, obscénní otázka na obscénní, to jde. Nechci být dotázán, tak se sám zeptám. Jak to bylo u *Aristofana*?
Jiný hlas: No tak co? Tak co od *Aristofana*?
Jiný hlas: Tady u *Patočky* není nic lepšího, jenom ten odchod. Já nevím, s kým mluvíme, ten *Kefalos* nebo syn *Kefalův*? No tak jestli už chcete odejít…
Jiný hlas: On se tam ptá na věci, které jsou v běžném životě, například proč jíme dýmku, co žereme, proč ryby a proč houstky. No znáte tu *Vaškovu povídku* taky. To není ten *Aristofanes*, jak pak toho chlapa drží za ty nohy v té ledničce.
Jiný hlas: Taky o těch dětských otázkách tam je, což vysvětluje docela hezky. Říká, že ta dětská otázka končí tím, že si to dítě povzdechne, řekne „ach jo“ a končí. Tím chce říct, že ať se ty maminky ptají jakkoliv dlouho, tak ona je vševedoucí, ona na všechno odpoví, vždycky bude mít v zásobě odpověď. Ale ten smysl toho dětského dotazování je u toho dospělého, který původně je tím světem celku a všemohoucím a vševědoucím, je ho zakusit v jeho mezích.
Hejdánek: a to buďto tím, že ho pověsí za kšandy nebo ho seřeže, že jo, ať se už tak blbě neptá. Anebo řekne nevím, jo? A tím, ale to je jasné, že tato otázka tak chce, chce odhalit, míří k tomu, aby ho odhalila v jeho mezi, že jo, toho dospělýho, toho suverénního.
No a ten teda má možnost se s tím vypořádat, že teda bude mít stále nové a nové odpovědi. A pak se, pak se, pak teda to se…

Jiný hlas: Nerozumím, proč je to obscénní, jako když se ten… Obscénní, obscénní.
Hejdánek: No tak tomu dospělýmu jako aspoň poprvé, že jo, než na to přijde, není to příjemný se ukázat, že jako na takovýhle hloupý otázky nemá odpověď.
Jiný hlas: Ne, já jsem to myslel takhle, když dva dospělí spolu diskutují…
Hejdánek: Když se ptá dospělej? Pardon, já jsem myslel…
Jiný hlas: …když se ptá na takovétyhle otázky, co jsem tady říkal, „proč ta vrbina není hezká“, a tak…
Hejdánek: Ne, já jsem to myslel v jiné situaci. A on pak řekne „dej mi už pokoj“ a to je ono, to je ta mez. Anebo řekne „já nevím“. A nejhůř jsou na tom ti, kteří jsou třeba astronomové, kteří dovedou to všecko vysvětlit, lom světla, bílé světlo, rozklad světla a teď „tati, proč je modrý nebe?“. No tak to je katastrofa, když ten astronom teď začne vykládat takhle: „No, že modré je proto, protože se to láme a že to vlastně není modré,“ a nebo tohle…
A pak psycholog to má taky těžké, ten zase ví to, co vám tady teď vykládám, že to dítě sleduje, odkrývá tu mez a že jde o ten vztah toho malého a velkého. Takže tady vidíte, jak vlastně vědění je ta překážka. Vracíme se k našemu… kdyby Achilles věděl, co je za zatáčkou, tak by asi začal utíkat z boje, jo?
Protože ten astronom a ten psycholog, ti to musejí buďto zapomenout a bavit se s tím dítětem tak jako ta maminka s tou vrbou… ale jakmile začnou používat to své vědění, tak jsou v koncích. To je prostě jako ten Achilles diskutuje, no.
Tak co vznikne? No, prostě to dítě si řekne „no jo“, povzdechne si. Že prostě vlastně ten tatínek bude mít vždycky nějakou odpověď, pak se to dostalo k vzniku vesmíru a tak dále.
Jiný hlas: Odmítl byste jinou zkušenost? Já myslím, že to dítě potřebuje hlavně slyšet odpověď. A můžeš z toho uniknout tak, že ta odpověď je nesrozumitelná, a dítě se nemůže dál ptát, ale je spokojené, že na tu otázku je odpověď.
Hejdánek: Ano, odpověď… No, to je nejhorší, když se unikne v takových kouzelnických otázkách, že začneš mluvit učeně, jde to pak blbě, ale ta odpověď je, to dítě nerozumí, ale je spokojené. Aby to nebyl ten příklad… ono to pak to dítě přeruší. Ono pak, jo, když to nezdoláš, tak to přeruší to dítě a s tím povzdechem jako: „No, on ten tatínek je chytřejší, on vždycky jako vlastně má odpověď.“
Ale pak je ještě horší situace, že totiž vůbec neodpovíš, jo? A to pak je jako katastrofa pro to dítě, když se neodpovídá. No, ale pak je… uzavřu to, uzavřu to tam citovaným výrokem *Rousseaua*, který říká, že se nemusí ty odpovědi těm dětem dávat jako… abychom jim neřekli všecko, co o tom víme. To že není moc. Mám si to nechat pro sebe. Takže do života s tím.
No, už se nebude… už se nebudeme přece uměle prodlužovat diskusi, když jsme svěží. Tak se mějte hezky.